

Atxaga bere bakardadean

Alberto Barandiaranek Bernardo Atxaga elkarrizketatu *Berrian*. Titularra: «Literaturan zein bizitzeko eran ez dut kide handirik ikusten Euskal Herrian». Desertu batean bezala ikusten omen du bere burua, bakarrik. Ideia bera errepikatu zuen *Sautrelan* eta ETBko *Galdezka* saioan egin zizkioten elkarrizketetan («Nahiko bakarrik nagoela esango nuke»).

Ondo. Idaztea bakarkako ofizioa da baina. Modu ponposo batean, Enrique Vila-Matasen modura esateko edo:

Idaztea ekintza bakartia da. Idazlea bere mamu eta obsesioek lagunduta bizi den izakia da. Idaztea bakarkako abentura da, irakurtzea bezala.

Baina isolamendu horrek beste argitasun bat eman izan balio bezala hitz egiten zuen. *Galdezka* saioan egindako elkarrizketan, atentzioa deitu zidan bere burua orakulu bezala sentitzen zuenaren onarpen ez esplizituak, baina inplizituak. Orakulua? Erantzunak ematen dituen jainkoa da Atxaga? Ahalmen bereziak dituen pertsona, zirkunstantzia eta egoera konkretuetan iragana gogora ekarri eta etorkizuna igar dezakeena?

Iragana gogora ekarri eta erantzunak ematen dituen orakulua, *Berriako* elkarrizketan:

Agian, lehen hobeto jokatu nuen. Ez nago oso pozik nire inplikazioarekin. Alde horretatik, oso ezkor nago. Egia da azken bost-zazpi urteotan ibili behar izan dudala arrisku batekin, eta ahalegin handia izan da. Jokatu dut eta galdu egin dut. Horrelako joera, aurrean hizketakiderik izanda, oso onuragarria da, niretzat ez ezik, giroarentzat. Baina ez dago hizketakiderik. Hizketakidea ez da zerbait eskatzen dizuna, hitz honekin ados egon beharko zenukeela esaten dizuna. Hori gorra da zurekiko, eta erabili egin nahi zaitu, zernahi bezala. [...] Ez dut federik. Uste dut lehen jakintsuagoa nin-

tzela. «Hor konpon zaitzete!». Berrito hor nago. Ez nuke nahi, baina halaxe da.

Lekuak (Pamiela, 2005) liburuan iraganari (etorkizunari bezala) leku handia eskaini dio. *Soinujolearen semea* garai baten amaiera omen zen. Behin atzera begiratuta, orain aurrera begiratu behar.

Arrotz ikusten dut. Beste norbaitena balitz bezala. Auzi gehienetan egon naiz, irakurketetan, hitzaldietan, inor baino gehiago ibili naiz errepidean seguru asko. Eta horrelako agurra egiten duzunean, ja ez duzu iritzirik utzi duzunari buruz, zeure buruaz baizik. Eta zeure burua desertu batean ikusten duzu. Bai poesian, bai nobeletan, bai liburuetako ideietan, bizitzeko nire moduan ere, ez dut ikusten kide handirik Euskal Herrian. Eta, alde batetik, larritzen zara; baina, bestetik, oso libre sentitzen zara. Bi sentimendu horien nahasketa edo. Azken batean, zure iragana da. Eta hor uztea erabaki dut nik, apalategian edo. Eta desertu batean sentitzen naiz.

Larrituta eta libre, hor ikusten dut Etiopiako desertuetan Bernardo Atxaga oinez, iragana atzean utzirik. Orain arteko bidea justifikatu beharrean, justifikatu beharko balu bezala. Noizbait hartu zituen erabakiak behar adina eskertu, estimatu izan ez balitzaizkio bezala.

Desertuko harea ez zen lurrik anonimoena?

Kritika duindu beharraz

Jose Luis Otamendik 2005eko abenduaren 28an (Hegoaldean inozente egunean!) piztu zuen eztabaidaren txinparta *Berria* egunkarian zuzendariari bidalitako gutunarekin. Koldo Izagirrek idatzitako *Sua nahi, Mr Churchill?* liburuari egunkari horretan bertan egindako kritika zuen sutzeko arrazoi:

Kritika jarduera jaso eta duintzat daukat. Hala ere, bidean ageri diren zenbait koska eta zulo tarteko, itxaropena galtzen dut boladatan. Iritzia libre da, beldurra eta beste hainbat jarrerera eta sentimendu bezalaxe, baina egiten dena egiten dela arduraz ere egin behar da, hots, hautu horrek izan ditzakeen ondorioak aurreikusi eta aurpegi emateko gertu gaudela.

Gotzon Barandiaranek Otamendiren txinpartari heldu eta galdera interesgarriak egin zituen *Berriako* literatura saileko zutabearen (2006-I-31). Nork eta nola egiten duen kritika galdetzen zuen:

Nahikoa dira 3.500 karaktere liburu baten kritika egiteko? Non argitaratzen dira kritikak? Nork argitaratzen ditu? Nork dira ausartzen direnak? Zenbat espazio ematen zaie?

Barandiaranen galderak aintzat hartuz, egin nahi nituzke beste batzuk ere. Kritikagilearen perfilari lotuak lehendabizikoak: nork egiten dituzte? Kualifikatuak daude? Zenbateraino daude (egon behar dute?) industria literariotik aparte? Zenbateraino baldintzatzen dituzte interes editorialek? Formazioa izan behar dute ala ez?

Kritikaren funtzioaz ere hitz egin nahi nuke. Zer funtzio bete behar du kritikak? Deskonfiantza handia dago kritikaren egitekoaz. Nola irabazi du deskreditu hori?

Deskreditu horren froga gisa edo, Julen Gabiriaren blogean (www.eibar.org/blogak/gabiria) aurkitu dut Andres Nagelen iritzi bat kritikariei buruz. Andres Nagel eskultorea izan arren, balio du adibideak literaturarako ere:

Kritikariaren irakurketa sekulako kakao mentala izaten da, eta gehien-gehienetan sinplekeriarik handiengan geratzen dira. Kritikariak ia beti aplikatzen ditu buruan dituen alde aurreko ideiak, eta berdin aplikatzen dizkio arrosenari zein paellari. Kanpoko irakurketa horri ez diozu kasurik egin behar, bestela erotu egiten zara eta.

Beraz: kritikari zenbateraino egin behar edo egin nahi zaio kasu?

Ire-k Julen Gabiriaren blogean gai beraren inguruko eztabaidan erantzuten duenez:

Gehienetan kritika ona edo sariren bat jasotzen duen liburu edo filma irakurri edo ikusten dugu. [...] Kritika, azken finean, marketingaren beste adar bat bilakatu da.

Kritika marketing-aren adar bat bakarrik baldin bada, gehiago saltzeko bakarrik balio du? Liburu batzuk salbatu eta besteak lurperatzeko? Irakurleari liburuaren beste irakurketa batzuk proposatzeko?

Ibanek:

Oso adierazgarria da idazle-jendeak kritikariak zentsuraztea. Iruditzen zait kritikaria bera geratzen dela nabarmen sinplekeriak esaten dituenean. Irakurlea inuzentetzat hartzen ote dugun? Eta idazleek? Zein da euskal idazleen maila? Nik egingo nuke gure kritikarien eta idazleen mailak hortxe-hortxe daudela.

Duinduko da kritikaren (eta literatur eztabaida, bide batez) ofizioa berez esker txarrekoa?

Uholdearen osterako

Eta Durangoko uholdearen ostean, nork berreskuratu behar ditu ito aurretik, urak jaisten direnerako, Uxue Apaolazaren (*Umeek gezurra esaten dutenetik*, Erein, 2005), Juan Kruz Igerabideren (*Hauts bihurtu zineten*, Alberdania, 2005) edota Koldo Izagirrerren (*Sua nahi, Mr Churchill?*, Susa, 2005) liburua, kritikak ez bada?

Histeria eta zarata

Inork ez al du ezer esan behar, Atxagari *Sautrelan* eginiko elkarrizketan, asteasuarrak euskal literaturaren inguruan zegoen zarata eta histeriaz esan zuenaz?

Egiaz halako histeriarik ba al dago? Eta histeriarik balego, zerk eta nork sortzen du? Komunikabideek? Euskal literaturaz gehiegi (?) edo altuegi hitz egiten delako dago histeria? ¶